

O tym, co się stało z językiem literackim – raz jeszcze

STANISŁAW DUBISZ
(Warszawa)

Stanisław Gajda w swym studium pt. *Historia XX-wiecznej polszczyzny literackiej i jej odmian stylowych* postawił tezę, że zanik terminu *język literacki* nastąpił w wyniku procesów **deelitaryzacji języka literackiego**:

Staje się on stopniowo ogólny w tym sensie, że posługuje się nim czynnie i biernie ogół polskiej społeczności językowej. Wyłania się więc nowy język literacki, jakościowo pod wieloma względami różny od tego z początku wieku. Nic dziwnego, że do nazwania tego nowego języka, który odmiennie sytuuje się w całym systemie odmian języka narodowego, użyto terminu *język ogólny*. W ostatnich dziesięcioleciach XX w. właściwie wyparł on z obiegu termin *język literacki*. Czy oznacza to równocześnie, że zanikł elitarny język literacki? (Gajda 2001: 180)

W tym samym studium Stanisław Gajda na postawione przez siebie pytanie odpowiada przecząco. Jest on zwolennikiem pojęcia języka literackiego i w sensie terminologicznym, i w sensie odniesienia do konkretnych odmian współczesnej polszczyzny z przełomu XX i XXI w. Przyjmuje, że terminy *język literacki* i *język ogólny* powinny współistnieć, gdyż ich zakresy częściowo zachodzą na siebie, i dokumentuje to opracowanym przez siebie schematem klasyfikacyjnym (zob. Gajda 2001: 182 i n.).

Stanowisko Stanisława Gajdy nie jest odosobnione, również we wcześniejszych opracowaniach były prezentowane podobne ujęcia. Dziś można postawić pytanie, czy znajduje ono w dalszym ciągu potwierdzenie zarówno w płaszczyźnie terminologicznej, jak i w płaszczyźnie faktów językowych. Niniejsze opracowanie jest kolejną próbą oświetlenia tej kwestii.

* * *

Dokonując oglądu współczesnych opracowań naukowych i popularnonaukowych, należy stwierdzić, że termin *język literacki* bywa używany w następujących trzech znaczeniach:

1) ‘język ogólny, podlegający normom fonetycznym, gramatycznym, leksykalnym i stylistycznym’;

2) ‘język ogólny (ogólnopolski, ogólnonarodowy) pisany, przeciwstawiany zwykle mówionym dialektom i gwarom’;

3) ‘język literatury pięknej – język/styl artystyczny’.

Definicja 1. w największym stopniu – jak się wydaje – specjalistyczna, ma cechy *stricte* językoznawcze, odwołuje się bowiem do stratyfikacji odmian polszczyzny i pojęcia normy językowej. Definicja 2. często była stosowana w pracach niejęzykoznawczych (literaturoznawczych, kulturoznawczych, historycznych), chociaż przeciwstawianie języka literackiego gwarom ma genetycznie tradycję językoznawczą i prymarny charakter, jeśli chodzi o ewolucję tych pojęć i terminów. Definicja 3. – najwęższa zakresowo – to wynik zacierania się wyrazistości znaczeniowej dwóch poprzednich definicji, wtórnych adideacyjnych skojarzeń etymologicznych (*literacki* – *literatura*) i potocznego rozumienia terminów specjalistycznych.

We wszystkich tych znaczeniach termin *język literacki* nawiązuje – w sposób bardziej lub mniej racjonalny – do swej podstawy etymologicznej: łac. *litteratura* ‘pismo, pisanie’, także m.in. ‘ogół dzieł pisanych’, co znajduje m.in. trafnie to oddającą cytato-definicję już w *Słowniku...* S.B. Lindego: „Mnóstwo pism w wieku naszym składa niezmierną literaturę” (Linde 1855: II, 648). W językoznawstwie polonistycznym geneza tego terminu wiąże się z historią języka polskiego i do dziś jego aspekt diachroniczny jest wyraźnie zaznaczony (choć nie zawsze dostrzegany). Pozostaje bowiem w ścisłym związku z dyskusją o genezie polskiego języka **literackiego** (*sic!*).

Okres ten przypada na lata 1915–1953. W rzeczywistości problem czasu i miejsca powstania polskiego języka literackiego wynikł znacznie wcześniej, bo już przed 1900 rokiem. W 1883 r. we *Wstępie do Historii języka polskiego* A. Kalina sformułował jako oczywistą tezę, że zaczątki polskiego języka literackiego przypadają na początek naszej państwowości (co dla niego jest równoznaczne z przyjęciem chrześcijaństwa) i związane są z wielkopolskim zapleczem dworu monarszego. Chociaż sama książka Kaliny nie cieszy się dziś uznaniem, to przez 23 lata była punktem odniesienia do całości dziejów języka i przez prawie tyleż lat wstęp do tej pracy był jedynym wykładem językoznawczej historiozofii. Jeszcze Baudouin de Courte-

nay w 1922 r. i S. Słoński w 1934 r. poruszali się po obszarze zakreślonym przez Kalinę. (Borawski 2000: 48)

Nie ulega wątpliwości, że językoznawcy biorący udział w tej dyskusji (a wzięli w niej udział wszyscy najwybitniejsi uczeni) termin *język literacki* interpretowali jako ‘ogólnopolski język pisany’, a więc w drugim z wyodrębnionych wyżej – w odniesieniu do dzisiejszych opracowań-znaczeń. Potwierdza to m.in. relacja o dyskusji autorstwa Stanisława Urbańczyka, potwierdzają przykładowe opracowania Zdzisława Stiebera, a opozycyjne sytuowanie języka literackiego i gwar ludowych znajdujemy m.in. w artykule Kazimierza Nitscha *O wzajemnym stosunku gwar ludowych i języka literackiego* (zob. Urbańczyk 1953: 196–215; Stieber 1950: 14–19; Stieber 1965: 245–254; Nitsch 1913). Takie ujęcie wynikało z prymarności tekstów pisanych jako przedmiotu badań historycznojęzykowych oraz z idealistycznej nieco teorii, według której w okresie staropolskim plemienne dialekty dały podstawę wytworzenia się ponadregionalnego mówionego dialektu kulturalnego, stanowiącego podłoże rozwoju ogólnopolskiego pisanego języka literackiego¹.

To ujęcie i takie rozumienie terminu dominowało w głównym okresie sporu o pochodzenie polskiego języka literackiego (do 1953 r.). Były one zarazem swego rodzaju ostatnim akordem polonistycznego językoznawstwa diachronicznego znajdującego podstawy metodologiczne w teorii młodogramatyków.

* * *

W latach 50. XX wieku historia języka wkracza w swą drugą fazę rozwojową – strukturalistyczno-socjologizującą – która wpływa również na sposób rozumienia terminu *język literacki* i sytuowania tego pojęcia w płaszczyźnie odmian polszczyzny (zob. Dubisz 2010: 45–51).

Zmiany zachodzą dwutorowo, niejako w dwóch nurtach. Nurt pierwszy prowadzi do rozszerzenia znaczenia terminu *język literacki* i nadania mu parafrazy znaczeniowej ‘język ogólny’ zgodnie z 1. znaczeniem wyodrębnionym w niniejszym studium. Ten sposób interpretowania pojęcia *język literacki* dobrze odzwierciedla ujęcie autorstwa Tadeusza Milewskiego:

---

¹ Wyrażenie *pisany język literacki* jest – oczywiście – tautologią, stosowaną ze względu na niejednoznaczność używanego dzisiaj terminu *język literacki*. Dla uczestników dyskusji o jego genezie był to termin jednoznaczny ze względu na oczywiste dla nich skojarzenia etymologiczne.

Język literacki różni się od gwar trzema właściwościami: 1. Występuje on w dwóch postaciach: pisanej i mówionej, podczas gdy ludność posługuje się gwarami zasadniczo w postaci mówionej, bo do pisma przenikają one (pomijając prace dialektologów) tylko w charakterze nieświadomych odstępstw od języka literackiego. 2. Język literacki dzięki oparciu o tradycję pisaną jest jednolity w zakresie fonetyki, morfologii i składni oraz zasadniczych elementów słownictwa na całym obszarze grupy dialektycznej, np. grupy dialektycznej polskiej, natomiast gwary poszczególnych okolic różnią się od siebie i to zwłaszcza w zakresie fonetyki. 3. Język literacki, używany przez tzw. oświecone warstwy społeczeństwa, jest narzędziem wyższej kultury, której wszystkie potrzeby musi zaspokajać. Wskutek tego ma on słownictwo nie tylko bogatsze, ale i bardziej abstrakcyjne, a składnię bardziej wyrobioną w budowie rozczłonkowanych zdań złożonych niż gwary lokalne, którymi po wsiach i miasteczkach mówią ludzie nie mający wyższego wykształcenia. W zasadzie zatem język literacki jest systemem względnie jednolitym na całym obszarze grupy, bogatym i związanym z pismem. (Milewski 1969: 378)

W tym ujęciu język literacki z wcześniejszej „uogólniającej się” pisanej odmiany nieogólnej polszczyzny awansuje do roli głównego systemowego wariantu języka w sensie jego struktury, zasięgu komunikacyjnego, socjalnego, terytorialnego i kodyfikacji. Aleksander Wilkoń określa to ujęcie mianem *klasycznego*, które stratyfikację polszczyzny ujmuje w trzech płaszczyznach:

1) język literacki (język kulturalny, dialekt kulturalny, narzecze ogólne, język ogólny);

2) dialekty i gwary ludowe (narzecza, mowa ludu);

3) języki śródowniskowe, zawodowe, regionalne (gwary, żargony) (zob. Wilkoń 2000: 7–8).

Swego rodzaju melioracja terminu *język literacki* dokonała się tu wyraźnie pod wpływem metodologii strukturalistycznej, kładącej nacisk na rozróżnianie systemów językowych oraz – w teorii kultury języka – na kryterium normy językowej (zob. Kurkowska 1973: 11–22). O ustabilizowaniu się tego terminu w nowym znaczeniu zadecydowała zapewne – przede wszystkim – długa tradycja jego stosowania (od lat 80. XIX wieku) oraz przekonanie części językoznawców i użytkowników języka (*nota bene* – niebezpieczne) o wzorcowej roli języka literatury pięknej w kształtowaniu form komunikacji publicznej w XIX i XX wieku. Znajduje to również wyznaczniki chronologiczno-biograficzne, ponieważ termin ten był stosowany przede wszystkim w pracach badaczy należących do najstarszego pokolenia w XX wieku (urodzonych w latach 1900–1930 i wcześniej), czego przykładem jest synonimiczne stosowanie przez Witolda Doroszewskiego następujących określeń: *język inteligencki*, *książkowy*, *literacki*, *ogólnoliteracki*, *ogólnopolski*, czy też nawiasowe użycie terminu *język*

literacki jako synonimu terminu *język ogólny* przez Danutę Buttler (por. Doroszewski 1964; Buttler 1982).

Taki kierunek ewolucji potwierdzają notacje słownikowe:

Witold Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego: język literacki* ‘język warstw wykształconych’ (1961, t. III: 423); *język ogólnoliteracki* ‘język warstw wykształconych używany w całym kraju’ (1963, t. V: 878);

Stanisław Skorupka, Halina Auderska, Zofia Łempicka (red.), *Mały słownik języka polskiego: język książkowy, literacki, pisany* (1968: 251); *ogólnopolski język literacki* (1968: 501);

Mieczysław Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego* (1978, t. I; 1979, t. II; 1981, t. III): *język literacki* ‘język ludzi wykształconych’ (1995, t. I: 792); *ogólnopolski język literacki* (1995, t. II: 474).

W późniejszych słownikach ogólnych języka polskiego termin *język literacki* w powyższych znaczeniach już nie występuje. Jako ujęcie tradycyjne (klasyczne) bywa natomiast stosowany w praktyce akademickiej, dydaktyce szkolnej i części prac naukowych.

* * *

Drugi nurt zastosowań terminu *język literacki* prowadzi do zachowania jego pierwotnego – „historycznojęzykowego” – znaczenia lub wręcz do jego zawężenia. Możemy zatem mówić w tym wypadku o swoistej jego degradacji, a przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w uwzględnianiu kryteriów socjologicznych w odniesieniu do stratyfikacji polszczyzny (zarówno w odniesieniu do jej dziejów, jak i współczesności) oraz w zmianach jakościowych samego tworzywa językowego i zakresu jego funkcji komunikacyjnych.

Ten nurt ewolucji można prześledzić w układzie chronologicznym na podstawie opracowań językoznawczych dotyczących stratyfikacji polszczyzny²:

Zenon Klemensiewicz, *O różnych odmianach współczesnej polszczyzny* (1953): *język literacki* jako pisany wariant *języka ogólnego*, będącego odmianą *języka narodowego*;

Stanisław Urbańczyk, *Rozwój języka narodowego. Pojęcie i terminologia* (1956): *język pisany/literacki* jako wariant *języka ogólnonarodowego (ogólnego narodowego)*, będącego odmianą *języka etnicznego*;

---

² Część danych przytaczam tu za A. Wilkoniem (2000), część zaś jest wynikiem ekscerpcji własnej (por. Literatura).

Antoni Furdal, *Klasyfikacja odmian współczesnego języka polskiego* (1973): *język literacki* jako odmiana języka pisanego i mówionego (obejmująca warianty: naukowy, artystyczny, potoczny);

Walery Pisarek w: *Encyklopedia wiedzy o języku polskim* (Urbańczyk [red.] 1978): *język literacki* jako pisana odmiana *języka ogólnego*, przeciwstawiająca się odmianie mówionej zwanej też *językiem potocznym*³;

Stanisław Gajda, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym* (1982): *język literacki* jako pisana, nieobejmująca ogółu użytkowników polszczyzny (elitarna), odmiana języka, zawierająca podjęzyki, takie jak: administracyjny (administracyjno-prawny), naukowy, publicystyczny, artystyczny, religijny⁴.

Jeśli chodzi o opracowania naukowe, to w gruncie rzeczy na tych ujęciach kończy się dominacja określenia *język literacki*, używanego na oznaczenie wariantu/odmiany polszczyzny ogólnej. Znajduje on natomiast w tym znaczeniu stałe miejsce w nowszych ogólnych słownikach języka polskiego. I tak: *Słownik współczesnego języka polskiego* notuje: *język literacki* to ‘pisana odmiana języka, którym posługuje się ogół ludzi wykształconych używany w literaturze pięknej, prasie itp.’ (Dunaj [red.] 1996: 348); podobnie *Uniwersalny słownik języka polskiego: język literacki* ‘pisana, staranna odmiana języka ogólnego’ (Dubisz 2003, t. II: 198).

* * *

Jak już zaznaczono na wstępie tego opracowania, zdaniem Stanisława Gajdy w ostatnich dziesięcioleciach XX wieku termin *język literacki* został wyparty z obiegu naukowego przez termin *język ogólny* w wyniku **deelitaryzacji języka literackiego**. Moim zdaniem dzisiejsza perspektywa badawcza determinuje konieczność pewnej modyfikacji powyższych konstatacji.

Procesy deelitaryzacji polszczyzny dokonały się znacznie wcześniej, niż wynikałoby to ze stwierdzeń Stanisława Gajdy. *De facto* rozpoczęły się w czasie II wojny światowej, a ich apogeum przypada na lata 1945–1960 i jest wynikiem migracji ludnościowych, integracji i dezintegracji językowej, demokratyzacji polszczyzny ogólnej i jej upowszechnienia (zob. Dubisz 1995: 79–85; Bajerowa 2003: 154–158). W gruncie rzeczy można powiedzieć, że elitarny, staranny,

³ Na podstawie Urbańczyk, Kucala (red.) 1999: 154–155.

⁴ Z uwzględnieniem modyfikacji zawartych w studium S. Gajdy *Historia XX-wiecznej polszczyzny literackiej i jej odmian stylowych* (2001).

wzorowany na literaturze pięknej, język polski występował do 1939 roku, ale należy dodać, że posługiwało się nim 8–10% obywateli Rzeczypospolitej (Lubaś 1990: 8–16). Jest jednak zarazem faktem, że w naukach społecznych i humanistycznych określone zjawiska i procesy bywają czasami dostrzegane *post factum*. Dopóki w językoznawstwie polonistycznym dominowało pokolenie uczonych „przedwojennych”, należących do tzw. starej inteligencji, zajętych dyskusją o genezie polskiego języka literackiego, dopóty nie dostrzegano, bądź nie chciano dostrzec, że ów język literacki i w komunikacji publicznej, i w codziennej komunikacji prywatnej odchodzi już do lamusa. Podtrzymywała ten sąd „klasyczna” literatura piękna wychodząca spod piór takich twórców, jak Maria Dąbrowska, Jarosław Iwaszkiewicz, Julian Tuwim, Konstanty Ildefons Gałczyński i inni.

Te przemiany w sposób aktualny obrazował komentarz autorstwa Haliny Kurkowskiej:

Najistotniejszą zmianą w sytuacji językowej w Polsce powojennej jest ogromny wzrost liczby użytkowników języka ogólnopolskiego, uwarunkowany różnorodnymi czynnikami o działaniu społecznie scalającym, takimi przede wszystkim, jak: upowszechnienie oświaty, rozwój środków masowego przekazu informacji, intensywna urbanizacja. [...] Trzeba jednak od razu mocno podkreślić, że ilościowej integracji językowej towarzyszy pewna dezintegracja jakościowa. Język ogólnopolski, używany przez ludzi o różnej przynależności społecznej i różnym poziomie wykształcenia jest teraz niewątpliwie mniej jednolity niż przed wojną. Istotne przedziały językowe występują nawet w obrębie warstwy inteligentkiej. (Kurkowska 1981: 10–11)

Trzeba podkreślić, że odejście od terminu *język literacki* na rzecz innych terminów było wynikiem strukturalistyczno-socjologizującej, czy też raczej „socjolingwistycyzującej”, orientacji w badaniach zarówno dziejów, jak i współczesności polszczyzny. Trzeba także dodać, że dokonało się to już w latach 70. i 80. XX wieku, czego dowodem są konkretne opracowania, w których występują określone terminy:

Danuta Buttler, Halina Kurkowska, Halina Satkiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej* (1973): *język ogólnopolski*;

Teresa Skubalanka, *Założenia analizy stylistycznej* (1976): *ogólnopolski styl pisany/mówiony*;

Walery Pisarek w: *Encyklopedii wiedzy o języku polskim* (Urbańczyk [red.] 1978): *język ogólny, język ogólnonarodowy*;

Karol Dejna, *Ile mamy języków polskich?* (1980): *język ogólnonarodowy*;

Halina Kurkowska, *Próba charakterystyki socjolingwistycznej współczesnego języka polskiego* (1981): *język ogólnopolski*;

Danuta Buttler, *Miejsce języka potocznego wśród odmian współczesnej polszczyzny* (1982): *język ogólny (literacki)*;

Karol Dejna, *Język polski i jego odmiany* (1987): *język ogólny*;

Aleksander Wilkoń, *Typologia odmian współczesnej polszczyzny* (I wyd. 1987, II wyd. 2000): *język ogólny (pisany/mówiony)*;

Andrzej Markowski, *Polszczyzna końca XX w.* (1992): *język oficjalny*;

Stanisław Dubisz, *Język i polityka. Szkice z historii stylu retorycznego* (1992): *język ogólnopolski*;

Irena Bajerowa, *Język ogólnopolski XX wieku* (1993): *język ogólnopolski*;

Andrzej Markowski (red.), *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN* (1999): *język ogólny*;

Stanisław Gajda, *Historia XX-wiecznej polszczyzny literackiej i jej odmian stylowych* (2001): *język literacki (język ogólny)*;

Stanisław Dubisz, *Uwarunkowania ewolucji odmian komunikacyjno-stylowych w dziejach polszczyzny* (2011): *język polski – odmiana ogólna warstwy wykształconej (pisana/mówiona)*.

Dominujące współcześnie synonimiczne warianty terminologiczne to *język ogólny* – *język ogólnopolski* – *język ogólnonarodowy*. Choć są one stosowane wymiennie, to jednak mają nieco różną motywację i nacechowanie. Termin *język ogólny* akcentuje masowość języka, to, że posługuje się nim *ogół* użytkowników polszczyzny, co związane jest z jego upowszechnianiem przede wszystkim przez mass media, które kreują wzorce komunikacyjne. W tym wypadku nadrzędne jest zatem kryterium socjalne, a na plan pierwszy wysuwa się socjolingwistyczna funkcja ramy odniesienia (normatywności) kodu. Określenie *język ogólnopolski* odnosi się przede wszystkim do zasięgu terytorialno-administracyjnego, podkreśla ujednoclenie kodu komunikacyjnego na obszarze całego państwa polskiego, sygnalizując wagę kryterium geograficznego i akcentując funkcję integracyjną polszczyzny. Wreszcie termin *język ogólnonarodowy* zwraca przede wszystkim uwagę na etniczność języka, a zatem eksponuje kryterium antropologiczne i funkcję prestiżową polszczyzny.

* * *

Jak często bywa w naukach humanistycznych, tak i w odniesieniu do najważniejszej funkcjonalnie odmiany komunikacyjnej polszczyzny występuje –

w moim przekonaniu – nadmiar terminów i *quasi*-terminów, w dodatku – niejednokrotnie – wieloznacznych, nieprecyzyjnych znaczeniowo lub zmieniających znaczenie. Z punktu widzenia językoznawstwa jako dyscypliny naukowej nie jest to sytuacja dobra, gdyż te określenia nie spełniają cech, które terminy spełniać powinny (profesjonalność, definicyjność, systemowość, jednoznaczność, nieekspresywność) (zob. Gajda 1990: 38–39).

Czy zatem uzasadniona jest swoista dwoistość terminologiczna *język literacki* – *język ogólny* oraz wieloznaczność pierwszego z tych terminów? Moim zdaniem, oczywiście – nie. Czy zatem potrzebny jest termin *język literacki*? Moim zdaniem, oczywiście – tak, ale tylko w swym prymarnym znaczeniu historycznojęzykowym, odnoszącym się do realiów staropolskich (i częściowo – średniopolskich): ‘pisana odmiana polszczyzny, mająca ponadregionalny charakter, podlegająca procesom kodyfikacji w zakresie fonetyki, gramatyki, leksyki i stylistyki’. Od momentu ukształtowania się podstawowych odmian komunikacyjnych polszczyzny, co stało się w XVI wieku, można już mówić o języku ogólnym i jego podstawowych wariantach, a tym samym termin *język literacki* staje się redundantny. Również w odniesieniu do współczesności językowej specyfikacja odmian polszczyzny ogólnej w wystarczająco precyzyjny sposób potrafi oddać ten wariant komunikacyjny, który cechuje (niestety – coraz węższą) elitę inteligencji humanistycznej. Rozumiem przywiązanie tej elity do określenia *język literacki*, ale dziś niewiele ma on już wspólnego z *literaturą* rozumianą jako ‘ogół dzieł pisanych’. Tym samym podtrzymywanie wieloznaczności tego terminu nie znajduje – moim zdaniem – współcześnie uzasadnienia funkcjonalnego.

Literatura

- Bajerowa I., 1993, *Język ogólnopolski XX wieku. – Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wrocław.
- Bajerowa I., 2003, *Zarys historii języka polskiego 1939–2000*, Warszawa.
- Borawski S., 2000, *Wprowadzenie do historii języka polskiego. Zagadnienia historiozoficzne*, Warszawa.
- Buttler D., 1982, *Miejsce języka potocznego wśród odmian współczesnej polszczyzny. – Język literacki i jego warianty*, red. S. Urbańczyk, Wrocław.
- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H., 1973, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*, Warszawa.
- Dejna K., 1980, *Ile mamy języków polskich?* „Język Polski”, LX, s. 30–43.

- Dejna K., 1987, *Język polski i jego odmiany*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, XXXIII, s. 37–45.
- Doroszewski W., 1964, *O kulturę słowa. Poradnik językowy*, Warszawa.
- Doroszewski W. (red.), 1958–1969, *Słownik języka polskiego*, t. I–XI, Warszawa.
- Dubisz S., 1992, *Język i polityka. Szkice z historii stylu retorycznego*, Warszawa.
- Dubisz S., 1995, *Rozwój współczesnej polszczyzny*, „Przegląd Humanistyczny”, nr 5, s. 69–88.
- Dubisz S., 2010, *Historia języka polskiego – „wczoraj, dziś, jutro”*, „LingVaria”, V, nr 2, s. 45–51.
- Dubisz S., 2011, *Uwarunkowania ewolucji odmian komunikacyjno-stylowych w dziejach polszczyzny*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, LVII, s. 19–32.
- Dubisz S. (red.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I–VI, Warszawa.
- Dunaj B. (red.), 1996, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Furdal A., 1973, *Klasyfikacja odmian współczesnego języka polskiego*, Wrocław.
- Gajda S., 1982, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa.
- Gajda S., 1990, *Wprowadzenie do teorii terminu*, Opole.
- Gajda S., 2001, *Historia XX-wiecznej polszczyzny literackiej i jej odmian stylowych. – Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju*, 2001, red. S. Dubisz, S. Gajda, Warszawa.
- Klemensiewicz Z., 1953, *O różnych odmianach współczesnej polszczyzny*, Warszawa.
- Kurkowska H., 1973, *Pojęcie normy językowej i błędu językowego*. – Buttler, D., Kurkowska H., Satkiewicz H., *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*, Warszawa.
- Kurkowska H., 1981, *Próba charakterystyki socjolingwistycznej współczesnego języka polskiego. – Współczesna polszczyzna. Wybór zagadnień*, red. H. Kurkowska, Warszawa.
- Linde S.B., 1855, *Słownik języka polskiego*, t. II, Lwów (wyd. Warszawa 1994).
- Lubaś W., 1990, *Kultura językowa Polaków. – Język – kultura – społeczeństwo. Wybór studiów i materiałów*, red. S. Dubisz, Warszawa.
- Markowski A., 1992, *Polszczyzna końca XX w.*, Warszawa.
- Markowski A. (red.), 1999, *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa.
- Milewski T., 1969, *Główne etapy rozwoju polskiego języka literackiego. – Z zagadnień językoznawstwa ogólnego i historycznego*, Warszawa.
- Nitsch K., 1913, *O wzajemnym stosunku języka literackiego i gwar ludowych*, „Język Polski”, I, z. 1, s. 33–38.
- Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z. (red.), 1968, *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa.
- Skubalanka T., 1976, *Założenia analizy stylistycznej. – Problemy metodologiczne literaturoznawstwa*, Kraków.

- Stieber Z., 1965, *Problem pochodzenia i rozwoju języka literackiego w świetle nowych prac dialektologicznych*, „Prace Polonistyczne”, XX, s. 245–254.
- Stieber Z., 1950, *Uwagi o pochodzeniu polskiego języka literackiego*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń ŁTN”, nr 2, s. 14–19.
- Szymczak M. (red.), 1978, 1979, 1981, *Słownik języka polskiego*, t. I, II, III, Warszawa.
- Szymczak M. (red.), 1995, *Słownik języka polskiego PWN*, t. I, II, III, Warszawa.
- Urbańczyk S., 1953, *Głos w dyskusji o pochodzeniu polskiego języka literackiego*, „Pamiętnik Literacki”, XLIV, s. 196–2015.
- Urbańczyk S., 1956, *Rozwój języka narodowego. Pojęcie i terminologia*, Warszawa.
- Urbańczyk S. (red.), 1978, *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, Wrocław.
- Urbańczyk S., Kucala M. (red.), 1999, *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław.
- Wilkoń A., 2000 (I wyd. 1987), *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice.

What has happened to the literary language – once more

The term *literary language* has many meanings nowadays. Beginning from the 70's and the 80's it's been substituted with terms such as *general language*, *general Polish language*, *nationwide language* in consequence of transitions that underwent during the II World War and in the period directly it ensuing. The *literary language* term was fixed in linguistic studies codified language. In this meaning, in a diachronic approach, it has functional substantiation.

Keywords: *literary language*, *general language*, *general Polish language*, *nationwide language*, *evolution of Polish language in XX century*, *differentiation of Polish language changes*, *terminology*.